

CURIOSITATS DE CATALUNYA

(setmanal)

Redacció i Administració:
Barcelona. - Riera Alta, 61

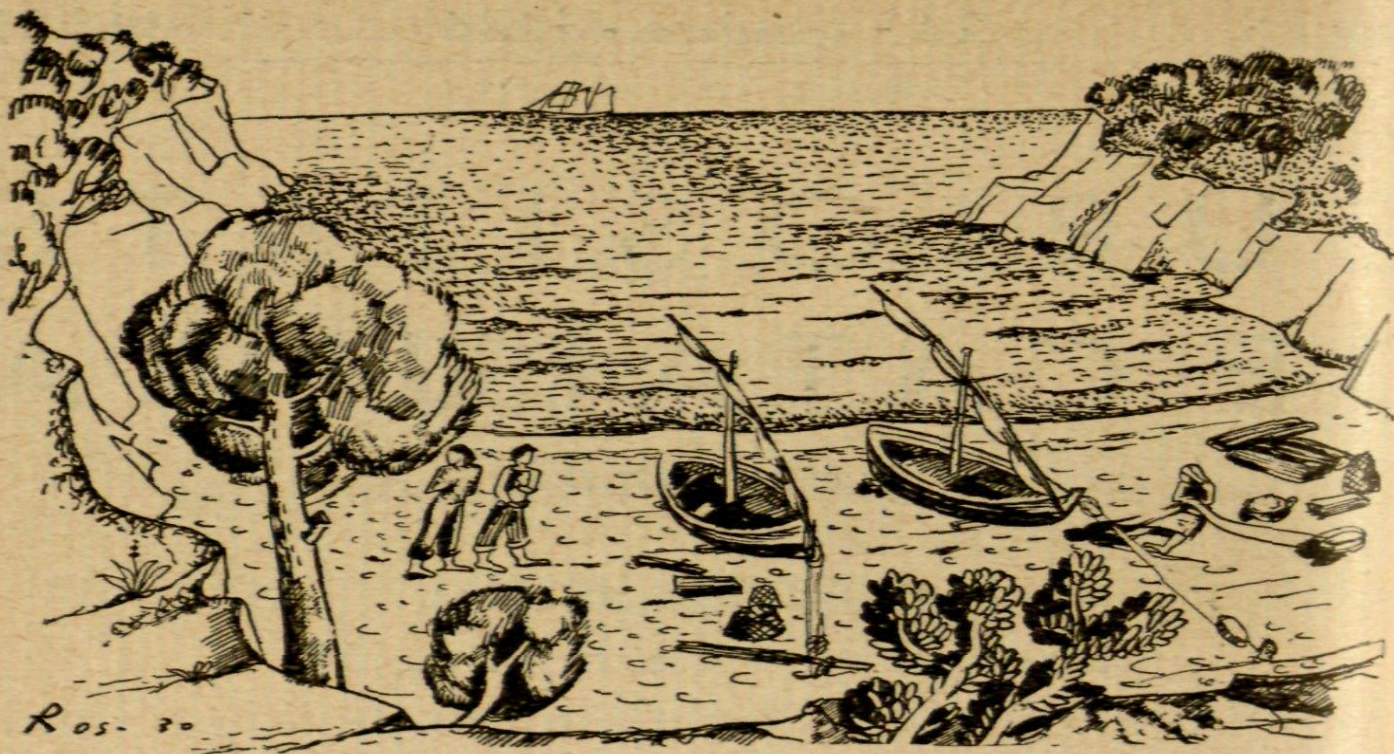
P R E U :

Número corrent	25 cèntims.
Número endarrerit	40 »
Subscripció anual.	10 pessetes.

S U M A R I

Tríptic. pàg. 386. - El castell de Montjuïc en mans del poble, pàg. 388. - Montjuïc, pàg. 391. - Sant Hilari Ça-Calm, pàg. 392. - Cançons populars, pàg. 399. - Nostra Premsa, pàgina 400. - Les muntanyes de Catalunya, pàg. 402. - Catalans notables, pàg. 408. - Notes històriques, pàg. 410. - La Prehistòria i el Folklore, o els Monuments Megalítics del Vallès, pàgina 411. - Una locució popular, pàgina 412. - Antologia poètica, pàg. 413. - De les bones menges i les bones bevendes, pàg. 414. - Endevinalles, pàg. 416.

Les caletes gracioses.

T r í p t i c

Mar en calma

UNA mirada m'has donat, o mar
aturmentat pels vents i les tempestes;
una mirada que m'ha dit tes gestes
i m'ha alentat el cor com un joglar.

El teu encís escampa el meu mirar
com un llençol que amoixa tes arestes:
la barca humil es llença a fer-te festes,
i jo, dins d'ella, vinc per somniar.

Per somniâ en l'amada que m'espera
fulgent de salaborr dels teus camins;
dolça de cor com vella marinera

i aspra de pell com gosarats dofins.
O mar d'ensomnis purs i de quimera,
deixa que l'aura em dugui els cants marins!

La mare i l'infant

CANTA la mare una cançó divina,
tot alletant el fruit del seu amor;
palpa l'infant la mel que s'endevina
entre el murgó i el seu llavi opressor.

Mamelló roig de delits i besades,
sedós del plor sonor del tendre infant;
falda amorosa amb ales desplegadas
per aixecar el vol a cada instant.

I en el bressol que el gronxa i fa adormir,
cauen dels ulls materns rutilants perles,
i un goig pregon, del pit salta a florir

quan la joia i la pau, de tant haver-les,
deixa un perfum balsàmic sense fi
sota el teulat on han fet niu les merles.

Pàtria!

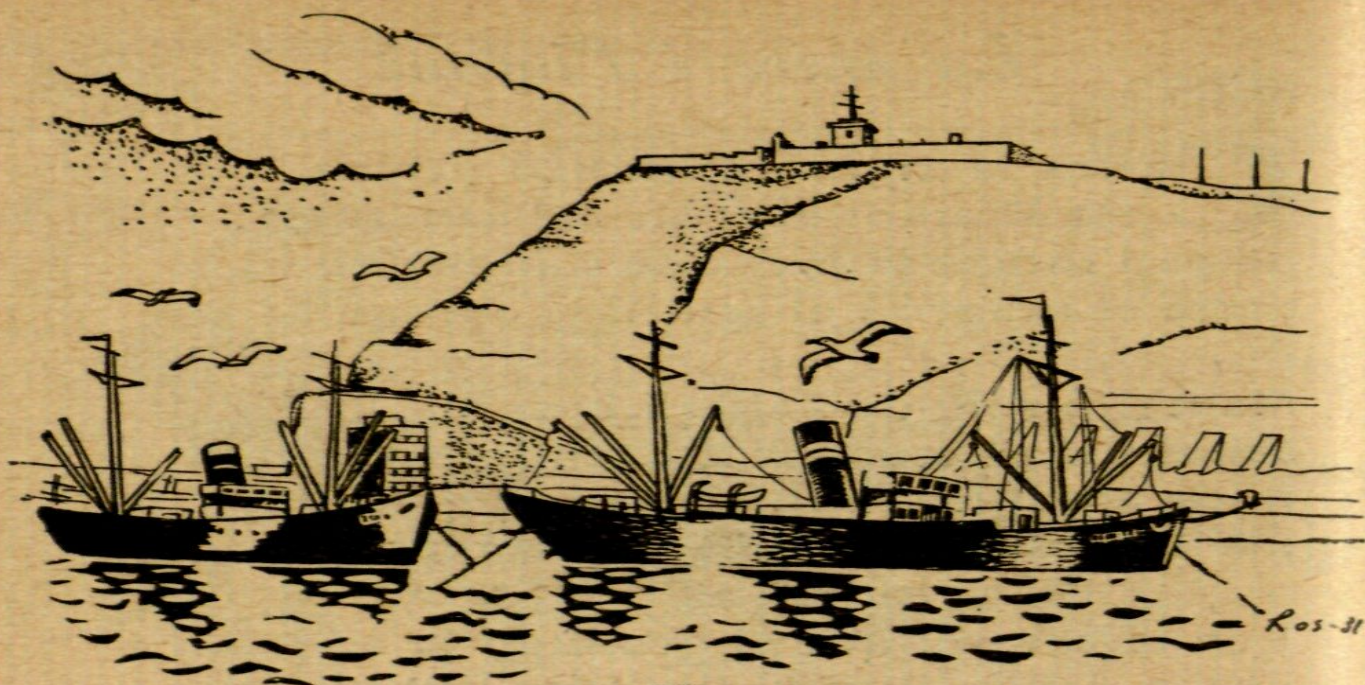
DE dintre del meu pit salta eixa veu,
tota encesa pel foc del qui en tu creu,
tota exultant de glòria i de noblesa...

¿Què és la Pàtria, em dic, ple d'ardidesa,
sinó un bocí del cor de cada fill,
sinó la sang que dóna el seu cabdill?

Pàtria!, bella expressió del sentiment
que en l'ànima s'arrela i s'ageganta,
que el poble eleva i que la llengua canta
arreu on l'ésser nostre hi duu el bon vent.

Pàtria!, vida de nostra vida ardent
que ens agermana amb sa bandera santa:
tu ets la sang que ens mou i que ens aguanta,
tu viuràs dintre els fills eternament.

AMAT GOSALBES.

El castell de Montjuïc en mans del poble

AQUESTA eminència fortificada que corona la ciutat de Barcelona, ha estat tostemps la que els habitants de l'actual capital de Catalunya han cercat perquè els servís de defensa.

En èpoques remotes, quan els íbers fundaren Laie, l'antecessora de la posterior Barcino, ja escolliren aquella muntanya per a edificar-hi llur ciutat. En època de la dominació sarraïna, s'hi bastí una torre de senyals marítims per a avisar la presència de vaixells enemics.

Però quan sorgeix la veritable importància militar i estratègica del lloc, és en època de la guerra dels Segadors, l'any 1641. Ja s'ha parlat a bastament de la famosa batalla que s'hi lliurà el 26 de gener d'aquell any, perquè nosaltres en fem novament esment (1).

Una altra victòria hi tingueren les tropes catalanes l'any 1651.

(1) Vegeu CURIOSITATS DE CATALUNYA, any I, núm. 4.

L'any 1705, durant la guerra de successió, les tropes de Felip V s'apoderaren del castell, però no trigaren gaire en reconquerir-lo els catalans defensors de l'Arxiduc d'Austria, els quals el retingueren fins l'11 de setembre del 1714.

El castell del 1641, era de reduïdes dimensions, com ho comprova el fet que les seves dimensions es reduïen a l'actual torre del guaita marítim, que no és altra cosa que el primitiu castell.

Fou després del 1714 quan Felip V ordenà la construcció del castell actual, el qual li assegurava la propietat de la ciutat de Barcelona.

L'any 1808 se n'apoderaren les tropes napoleòniques i l'any 1842, des del cim de la muntanya, fou bombardejada la capital de Catalunya per ordre del general Espartero.

Des de ja fa temps, els glacis de la fortalesa eren el lloc obligat de les execucions dels condemnats a la pena capital. Allí fou afusellat l'any 1909 el fundador de l'Escola Moderna, Francesc Ferrer i Guàrdia, a qui avui es glorifica. Allí han estat afusellats nombrosos delinqüents o pseudo-delinqüents socials i polítics. Adhuc no fa gaire temps —el 12 d'agost—, el qui escriu aquestes ratlles ha vist afusellar-hi els ex-generals Goded i Fernàndez Burriel, que s'havien alçat en armes contra el règim legalment establert, el dia 19 de juliol d'enguany.

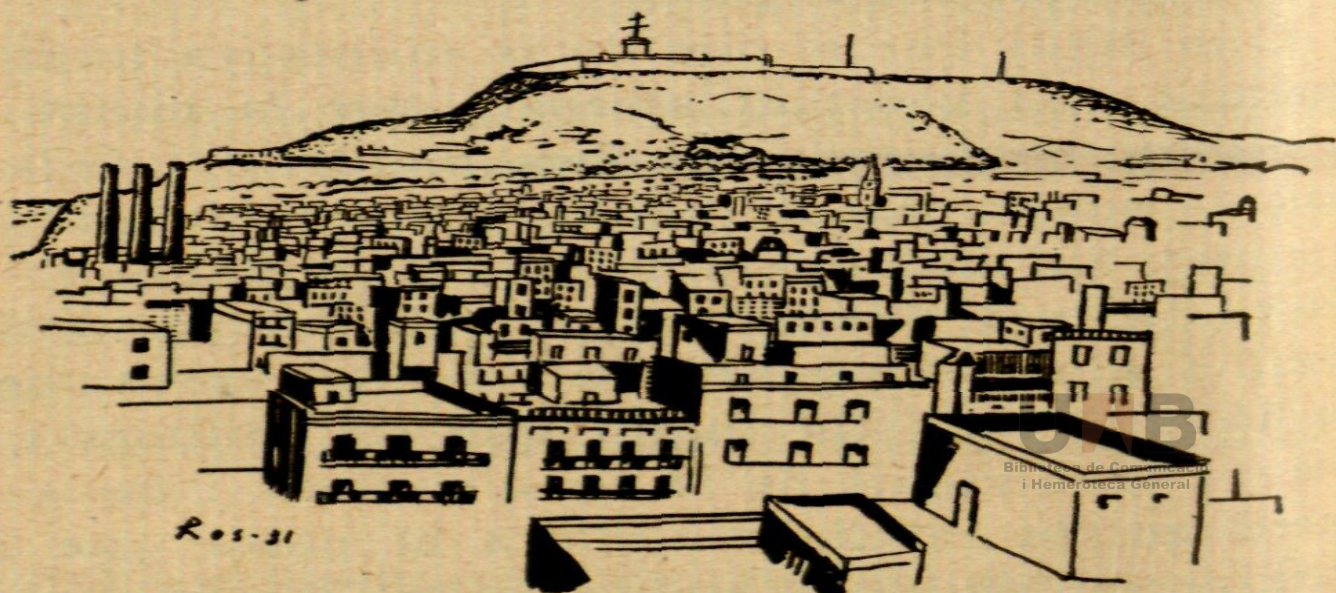
Com sigui que el cim de la muntanya ha estat tostemps una constant amenaça per la ciutat de Barcelona, els barcelonins hem maldat des de ja fa molt de temps perquè l'esmentat castell fos cedit a la ciutat. La instauració del règim republicà el 14 d'abril del 1931, semblava que havia de donar satisfacció a aquest desig del poble de Catalunya, però no ha estat així. Ha calgut que els militars que estaven encarregats de la seva custòdia i de la de Barcelona, es rebellessin contra el poble que els havia armat, perquè el sinistre castell tornés a mans

d'aquell poble que en posava la primera pedra ara fa tres centúries.

Fou el dia 23 d'agost d'enguany, a mitja tarda, quan les milícies populars de Catalunya, degudament formades a l'antiga plaça d'armes del castell (la qual és ara Plaça de la Llibertat), escoltaven la veu de Lluís Companys, President de la Generalitat, el qual pronuncià les següents paraules:

«El castell de Montjuïc passa a ésser del poble de Catalunya. Aquest edifici sinistre no projectarà ja mai més la seva ombra tràgica damunt la nostra ciutat. El castell ja és nostre. Aquestes velles parets que han estat regades amb la sang de tants fills del poble, de tants lluitadors per la llibertat, no seran ja el pesombre de tants fills de Catalunya. La bandera immortal de Catalunya onejarà ara damunt d'aquest castell que no serà ja més un presidi d'esclavitud i de mort. Montjuïc ha estat alliberat i és nostre. Ciutadans: Visca Catalunya! Visca la Llibertat!»

Acte seguit, S. E. hissà la nostra gloriosa i secular ensenya al pal del castell, i els milicians saludaren l'aparició del drap barrat amb una salva de fuselleria. El poble de Catalunya havia reconquerit el castell de Montjuïc.—GABRIEL NOGUÉS PAHÍ.

Montjuïc

FLAMEJA la bandera catalana
al cim més alt del Montjuïc altiu;
els colors de l'enssenya sobirana,
avui semblen d'un roig i un groc més viu.

Aquell castell, flagell de Barcelona
i amenaça constant dels catalans,
per l'empenta que al braç el poble dóna,
ha passat d'unes mans a d'altres mans.

Era en segles passats, en temps de guerra,
que els catalans bastiren el castell;
serví, primer, per defensar la terra,
més tard es convertí en el seu flagell.

Mes vingué un jorn la roja aurora
que exterminà els nostres tirans;
el poble brau va treure'ls fora,
i ara al castell fan guàrdia els catalans.

I ara que Catalunya és sobirana,
ara que el nostre poble és rediviu,
flameja la bandera catalana
al cim més alt del Montjuïc altiu!

UAB
Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

GABRIEL NOGUÉS PAHÍ.

Vista de Sant Hilari.

Sant Hilari Ça-Calm

LA serralada de les Guillerries, més que una veritable comarca catalana, com alguns han arribat a creure, és per nosaltres el complement d'una altra històrica ben definida i antiquíssima, la comarca d'Ausona. Per això en la documentació de l'Edat Mitjana, se li dóna constantment el nom *muntanyes d'Ausona*. Aquest fet el trobem també a les platges de Sitges i Vilanova, que hi ha qui les vol constituir en comarca dient-los *costa de Ponent*, quan històricament s'havia conceptuat part integrant del Penedès.

Al cor de les Guillerries o de les muntanyes d'Ausona, hi ha la vila de Sant Hilari Çacalm, o de *Calm*, o millor *de la Calm*. Es sobrerament sabut que l'article *ça* equival en català arcaic (1) al *la*.

(1) No sabem mai a Catalunya si hi han paraules *arcaiques* en son veritable sentit, això és, que no s'usin enlloc. El *ça*, com l'article *la*, està en vigor en alguns llocs de la costa empordanesa i a totes les Illes, això és, a les Balears. Recordem a aquest propòsit que En Marian Aguiló i Fuster ens deia que quasi no existien paraules totalment arcaiques al Principat. Com a mostra consignava haver trobat en ús, a les portes de Barcelona, en el Pla del Llobregat, la paraula *exmaxellat*, això és, tenir paralitzada la *maxella* o galta.

Quant al substantiu *calm* ens resulta també conegudíssim. En les estribacions del Matagalls, hi ha *Ça Calm*, o de la Calma. Els *calms* a les nostres muntanyes són grans planúries de pasturatges que a vegades existeixen a grans altures.

El *Calm* que ha donat nom al terme de Sant Hilari, indubtablement és l'actual *pla de les Arenes*.

L'origen de Sant Hilari, és impossible de precisar-

Remorós de fonts gemades.

se. El mateix podria ésser anterior al segle ix, que posterior. Es perd en el fons del temps.

Faltant documentació, hi cap la hipòtesi. I en tal camí, havem de declarar la nostra ferma persuasió que, quan el segle xi o xii alçà la romànica construcció, de què queda mostra viva en les romàniques arquacions de l'entorn del seu absis i en els dos ordres d'arcades de la que fou porta d'ingrés, ja s'erigí en substitució d'una altra més vella església parroquial.

Un petit fragment de la porta romànica s'aprofità i conservà a la porta d'ingrés de l'actual cementiri. Hi ha tradició que es guardaven encara tres arcades noves. Si això fos cert, la construcció romànica anterior a l'actual no hauria estat gens pobra, formant-se la seva porta per cinc arcs concèntrics.

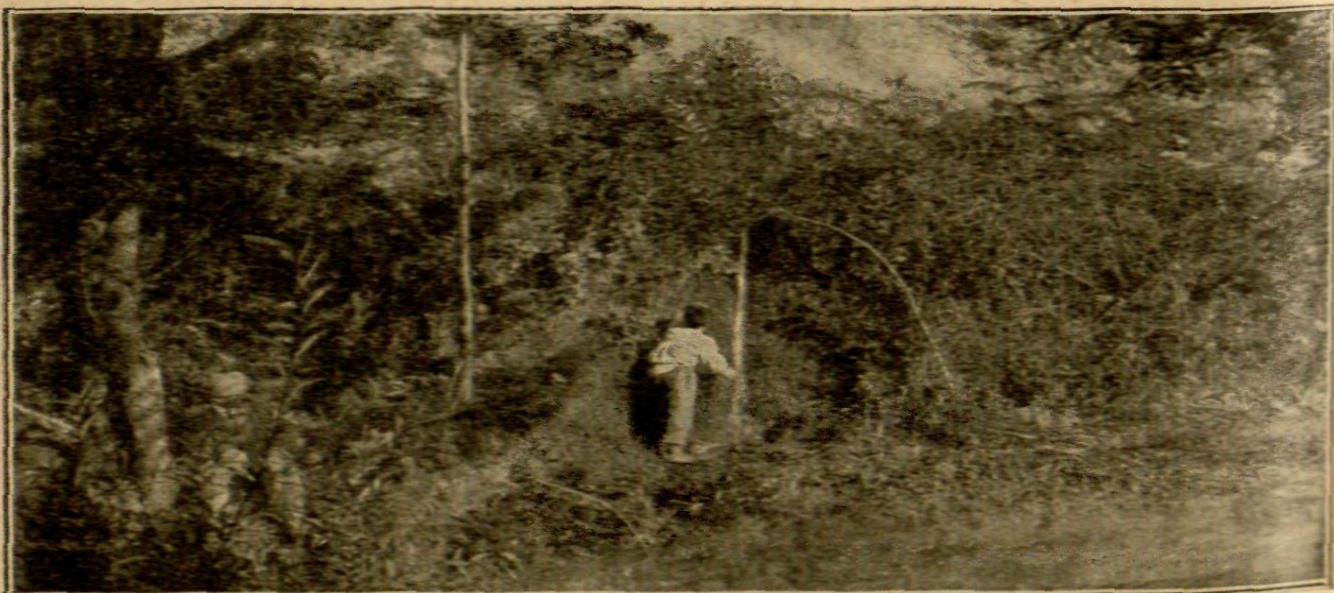
Es axiomàtic que les viles, en l'Edat Mitjana, es formaren a l'empar dels castells o de les esglésies (parroquials o monacals), per la protecció que d'uns

Indret privilegiat de fonts.

i altres rebien els desemparats agricultors, en aquells temps de força i de violència.

La protecció dels castells tothom la comprèn. No és així la de les esglésies, que requerirà una breu explicació.

Paradís de les fonts.

Quan es consagrava una església o monestir, solia també consagrar-se a l'entorn, un gran espai que es considerava sagrat. Tot el que allí es posava era

conceptuat immune i cap enemic no ho podia dam-nificar. En algunes ocasions els reis i prelats presents a la cerimònia, marcaven aquell espai amb ses pròpies passes. Usualment era de trenta passes a l'entorn de l'església. Per això hi ha encara a Cata-lunya un poble conegut per *Trenta-passes*, a l'alt Vallès.

Doncs a aquest espai se li donava el nom de *sagrera* (*sacraria*) i també *cellera* (*cellaria*). Els sils

Les millors fonts.

o graners, les bótes del vi, les tines de l'oli, en una paraula, les més importants collites, solien col·locar-se sempre a les *celleres*, de les quals segurament davallà la paraula *celler*.

Ja està doncs explicat, per què a l'entorn de les esglésies es formaven les poblacions, tant o més que a l'entorn dels castells. Com per què hi ha la *Sagrera* de Sant Martí de Provencals, la *Cellera* d'Osor, i també la *cellera* de Sant Hilari (1340) (1).

A l'entorn de l'església de Sant Hilari, es cons-

(1) 1340. En els límits d'una venda de terres feta per Bernat de Gurb a Fra Ramon de Vilademany de l'orde de Sant Joan, pertanyents a la casa de la Rovira i al mas Carbó, diu que llindaven amb el camí que anava de la Cellera de Sant Hilari a Vic. Es parla també d'una fixa en la qual hi havien plantades les forques. (Arx. Can Saleta).

A cada tocom una font.

truïren cases, qual nombre anà creixent d'una manera paulatina, segons s'esqueia en una població merament agrícola, tancada entre muntanyes de dificultós conreu.

Passats els temps de més dificultats per la nostra reconquesta, una família militar d'Ausona, la dels Gurb, construí una casa forta en el lloc dit *la Rovira*. La seva creació podem posar-la del segle XII al XIII. D'abans, la parròquia de Sant Hilari estaria dintre els extensos termes del castell de Solterra. De l'antiguitat d'aquest Castell en retraurem que, en els primers anys del segle XI, va ésser assignat a la que fou

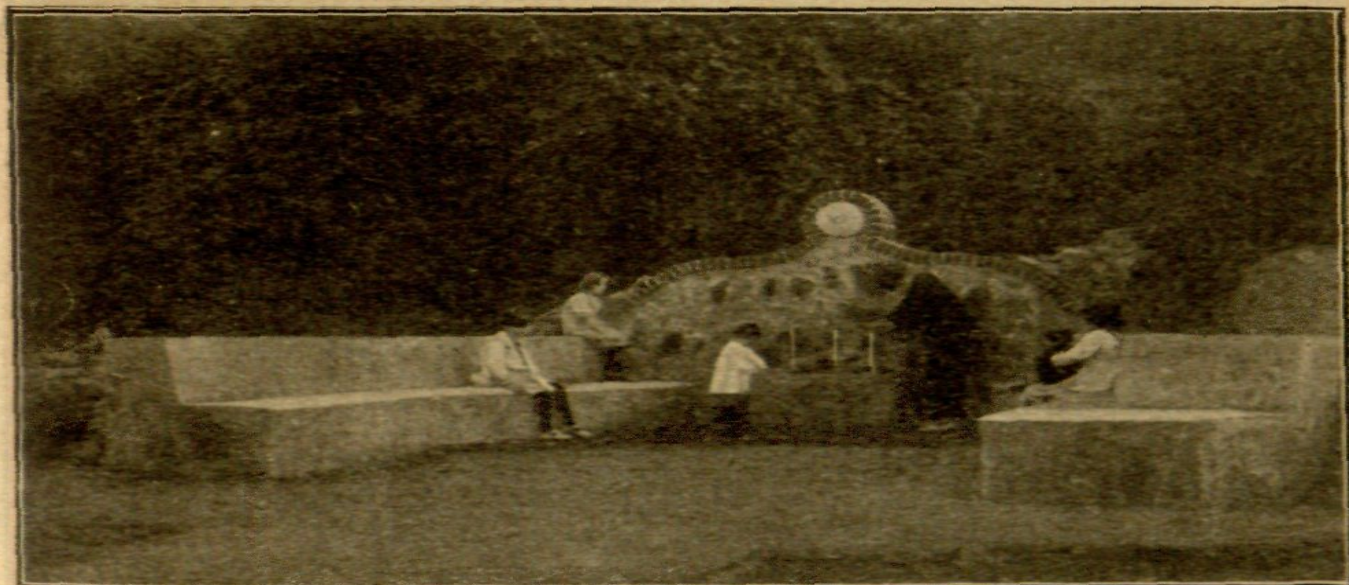

País de fonts.

comtessa de Barcelona, N'Ermessendis, vídua de Ramon Borrell.

Deixant a part la situació en què quedà Sant Hilari amb relació a la casa de la Rovira, ens concretarem, ara, a exposar el creixement material de la seva *cellera* o *sagrera*, a la qual alguns erradament han cregut de formació moderna.

A l'acabar el segle xv, formaven la població un parell de carrers a l'entorn de l'església i de son

Fonts per a tothom.

fossar. Formarien en conjunt unes 25 cases o focs. Els aplecs generals de tot el poble i universitat, es tenien a la plaça pública, *platea fori*, segons un document del 1389 (1), que no era altra plaça que la de l'enfront de l'església, on hi havia el fossar, en el qual lloc s'efectuà important reunió en 1357.

El moviment d'edificació es nota passada l'Edat Mitjana. En el transcurs del segle xvi, el *mas Hilari* (2), que tocava a la *sagrera*, es convertí en solars i cases.

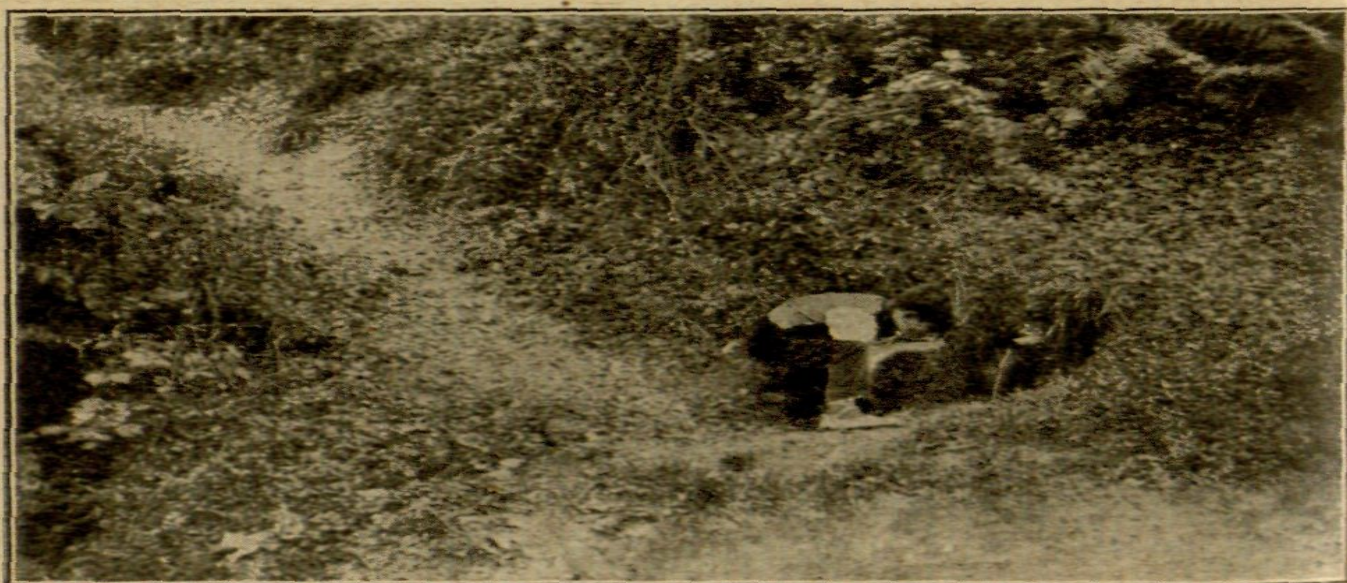
(1) 1389. Simon Codina ven la seva meitat proindivís del «hospicio portici e pilaribus antepositis, et abulis existentibus subtus dictum porticum», que posseïa a la *Sagrera* de Sant Hilari «in platea fori», com també la seva horta «justa cillarum dicti sancti Hilarii». Una i altra propietat les tenia per la Pripositura del mes de novembre de la Seu de Vic. (Arx. de Can Casabosca, a Sant Hilari).

(2) Joan Ilari Fàbregas, ferrer, vengué en 1594, censos corresponents a solars del *mas Hilari*, quins establiments dataven del 1577. Els

Es formaren llavors els carrers de Vic de la part més alta, el de Valls i les places llavors conegudes per plaça de les Hortes (1554) (1) i la plaça de Munt (1525).

El creixement continua en el segle XVII, d'una manera tan paulatina, que no es fa gaire perceptible. Les grans lluites d'aquell segle, durant les quals tan castigades es mostraren les poblacions rurals, en fou la causa.

Fins acabada la guerra de Successió, això és, ja

Terra ideal de fonts.

entrat el segle XVIII, és quan es nota un notable augment, que ens portà a passar del doble el nombre de les cases. Llavors és quan es formen els carrers ara dits de Vernis i de Montsolíu o de Mansolí i el Raval de les Tres Creus.

I no sols es constata aquest augment de població, sinó que es veu son progrés notable en les moltes cases de la part vella, que es feren noves en el segle XVIII, segons pot constatar-se avui dia amb les llosanes dels portals llurs, que porten esculpida la data de construcció.

comprà Na Marquesa Vídua d'Anton Saleta. Tots estaven sota el senyoriu del Rector de Sant Hilari. (Arx. de Can Saleta).

(1) Aquí és, on, en 1786, es troba mentat en la documentació el «carrer de les Hortes».

El cirerer

Au, nois, si voleu venir,
 cireretes a menjar-ne,
 que jo en tinc un cirerer,
 un cirerer d'espiades.
 Amb el rigo rigo,
 amb el rigo raga,
 que l'amor és fresca,
 fresca i regalada.
 Roges són, roges són,
 que bonic faran al front;
 roges són, roges són,
 que bonic faran al front.
 Au mieta, vina aquí,
 para l'orellona xica;
 com aquest penjoi encès
 no hi ha joia més bonica.
 Oidà, el bon cirerer
 bell com és dóna alegria,
 si no fos el masover
 prou vindriem cada dia.

Alegret

La la ra la la ra la ra la ra la ra la

la la ra la la ra la ra la. Au, nois, si vo-leu ve-

nir, ci-re-re-tes a men-jar-ne que jo en tinc un ci-re-

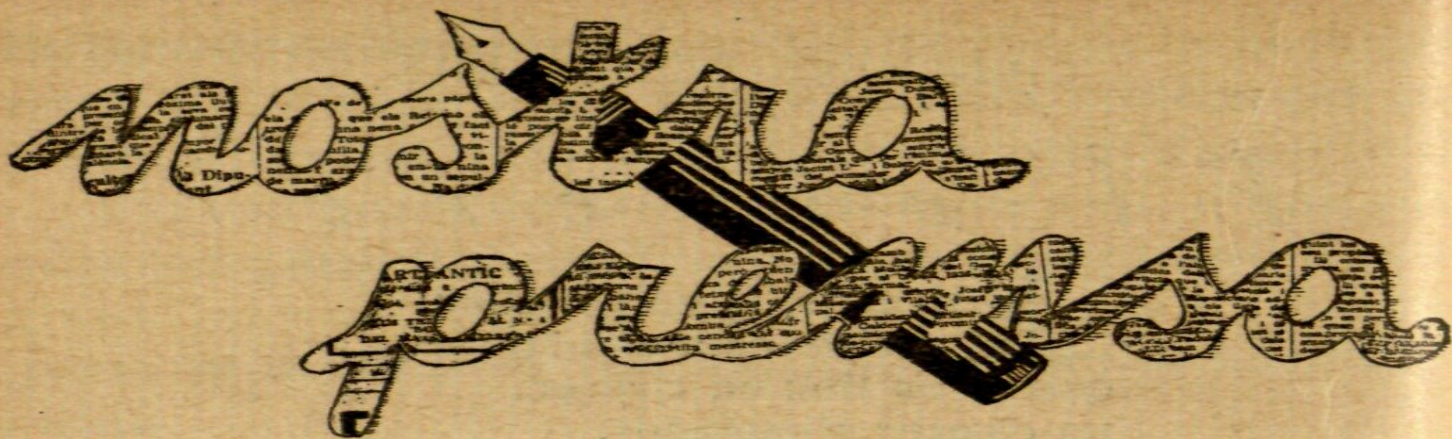
rer, un ci-re-rer d'es-pi-a-des, com el ri-go ri-go

com el ri-go ra-ga que l'a-mor és fres-ca fres-ca i re-ga-

la-da. Ro-jes són, ro-jes són, que bo-nic fa-ran al front

Ro-jes són, ro-jes són, que bo-nic fa-ran al front

(De «Cançons de tot arreu», per F. Baldelló, 1936).

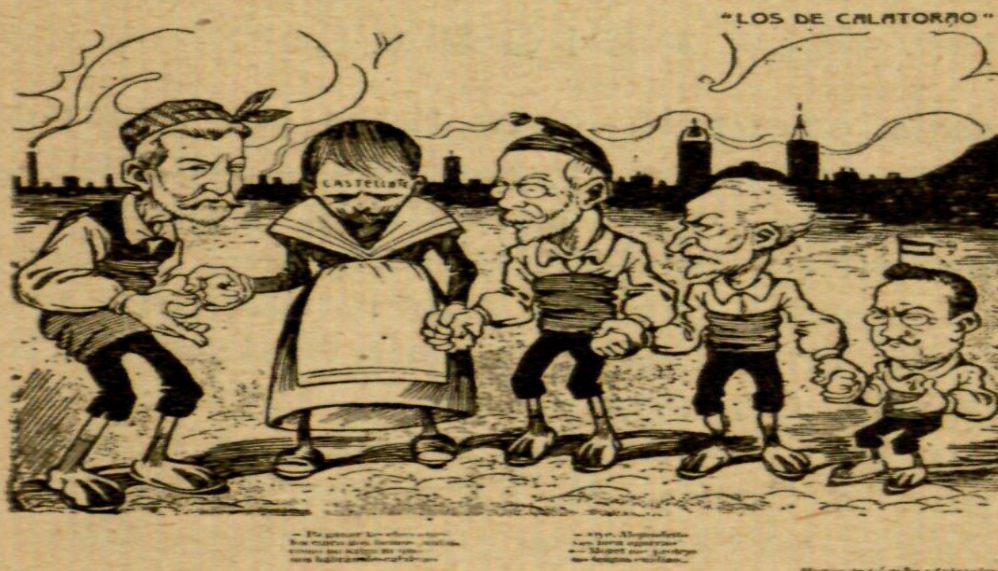
« L' H E R E U »

I

EL dia 20 de juny del 1906, veu la llum a Barcelona per primera vegada aquest «setmanari autonomista». Consta de 4 pàgines a quatre columnes, tany 420 X 320 mm. La capçalera és diferent en cada número, en la qual, a més del títol, hi ha un dibuix comentant l'actualitat política. S'estampava a la impremta J. Sabaté, del carrer de Magdalenes, 2. El número solt, valia 5 cèntims.

Com el subtítol indica, aquest setmanari estava dedicat a propagar els ideals autonomistes, però sempre amb caràcter humorístic i satíric, i estava afecte al moviment patriòtic de Solidaritat Catalana. Retallem el següent paràgraf de l'article titulat «Del fons del mar»: «Ja ho saps, jo soch el teu amich del mar y al felicitarte per haver deixat els bous y l'aixada per a agafar la ploma cantant clar y catalá las grandesas de l'autonomia y treurer els drapets al sol d'aquest aixam de la rassa «cuneril-pessupostívola», te desitja de tot cor que no ensopeguis may amb aquells senyors que vestits amb llargas batas negras, cubreixen el seu cap amb aquell artístich i seriós fogonet».

«L'Hereu» va il·lustrat amb caricatures originals de Robert i porta diferents seccions fixes titulades «Entre jo i en Cintet», «Grinyols y Crits» i «Clate-llades».

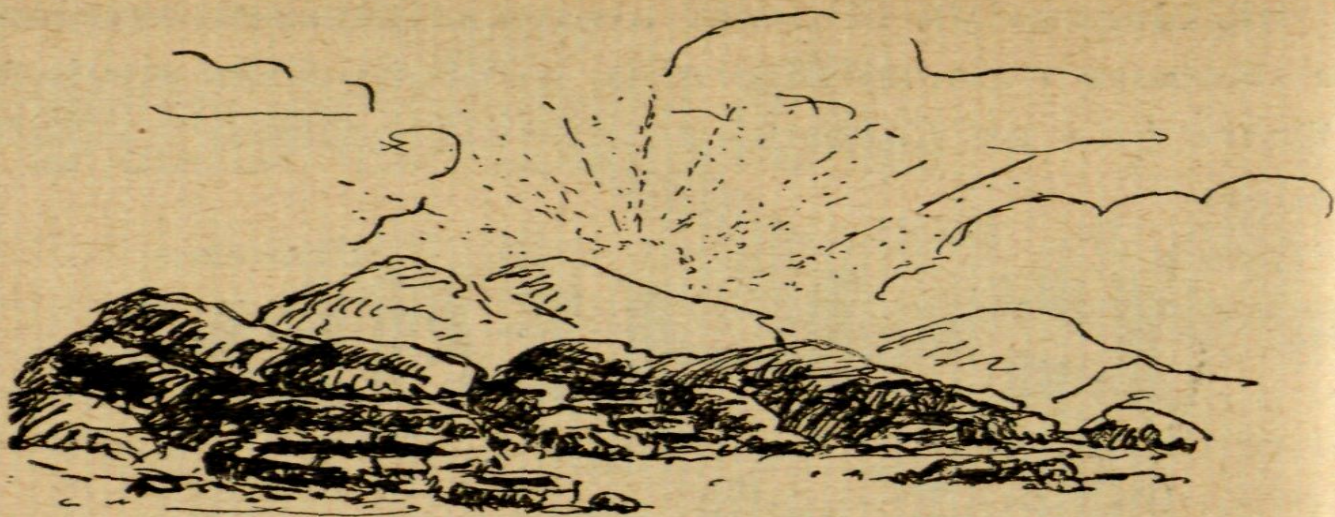
Facsímil del número 3.

«L'Hereu» va desaparèixer molt aviat del món dels vius; sembla que el darrer número va ésser el 4, publicat el dia 11 de juliol del 1906.

JOAN TORRENT.

UAB
Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

Les muntanyes de Catalunya

XIII

PUIGMAL

AQUESTA excursió, com totes les practicables al nostre Pireneu, té quelcom d'atraient.

Naturalment, que per enfilar-nos a aquest pic —un dels més alts de Catalunya—, podem seguir diversos i bonics camins o orientacions; tenim, per exemple: de Ribes pel Pas dels lladres; de Ribes per Queralps i la Cometa de la Fontalba; i de Núria, també per la Cometa; de Núria pel coll de Fines-trelles; per la Coma de l'Embut, i pel pla dels Eugassers.

Potser el camí més indicat, és el que surt de Ribes per Queralps i la Cometa de la Fontalba; comprovem-ho.

Sortim de Ribes per camins ja indicats, fins a Queralps, que hi sortim per la part de ponent; passem per l'ermita de Sant Sebastià, on deixem el camí del Pas dels lladres, pujant nosaltres en direcció Nord.

Al cap d'uns 20 minuts, passem per la mina de Sant Joan, que fou ja explotada en 1843, essent els treballs practicats de relativa importància. Més endavant, en 1895, en explotar-se novament, va sostreure's ric mineral de plom argentífer, el filó de la qual va perdre's.

També se n'extragueren unes tonelades de terra roja que contenia partícules d'or, les quals eren tingudes en gran estima pels explotadors. Els treballs practicats són de certa importància, puix existeixen galeries, algunes de les quals mideixen 30 metres.

Després de passar pel Pla del Padró es travessa un molt bonic bosc nomenat El Pinetar, digne d'esmentar-se.

Entrem ja en l'aspra Cometa de la Fontalba, que es remunta cap a la Serra del Borrut; tot aquest indret és d'una expressiva bellesa feréstega, i la clotada, de tan aspra que es mostra, és bon tros salvatge. Travessem el curs de l'aigua; el fons de la Cometa és verd i rialler i els costats són aspres i espantosos. Arreu es troben grossos naixements d'aigua que es llencen majestuosament a l'espai, formant uns fantàstics caients.

Som a la Serra del Borrut, a 2.450 metres d'altitud; es veu un bonic punt de vista sobre tota la vall que baixa del Pas dels lladres; aquí, en aquest lloc, es posa a prova la voluntat, l'energia i la resistència de l'excursionista; la pujada és molt penosa, però l'extensió del formós panorama a nostra vista, compensa sobrerament el cansanci produït.

Faldejant sempre aquesta serra, al cap d'alguna estona (unes 2 hores), s'arriba al cim del Puigmal.

* * *

Un camí també força atraient és el del Pas dels lladres.

Sortim de Ribes pel mateix itinerari anterior fins a l'ermita esmentada; d'ací anem faldejant la serra dels Planassos, decantant-nos cap al Nord.

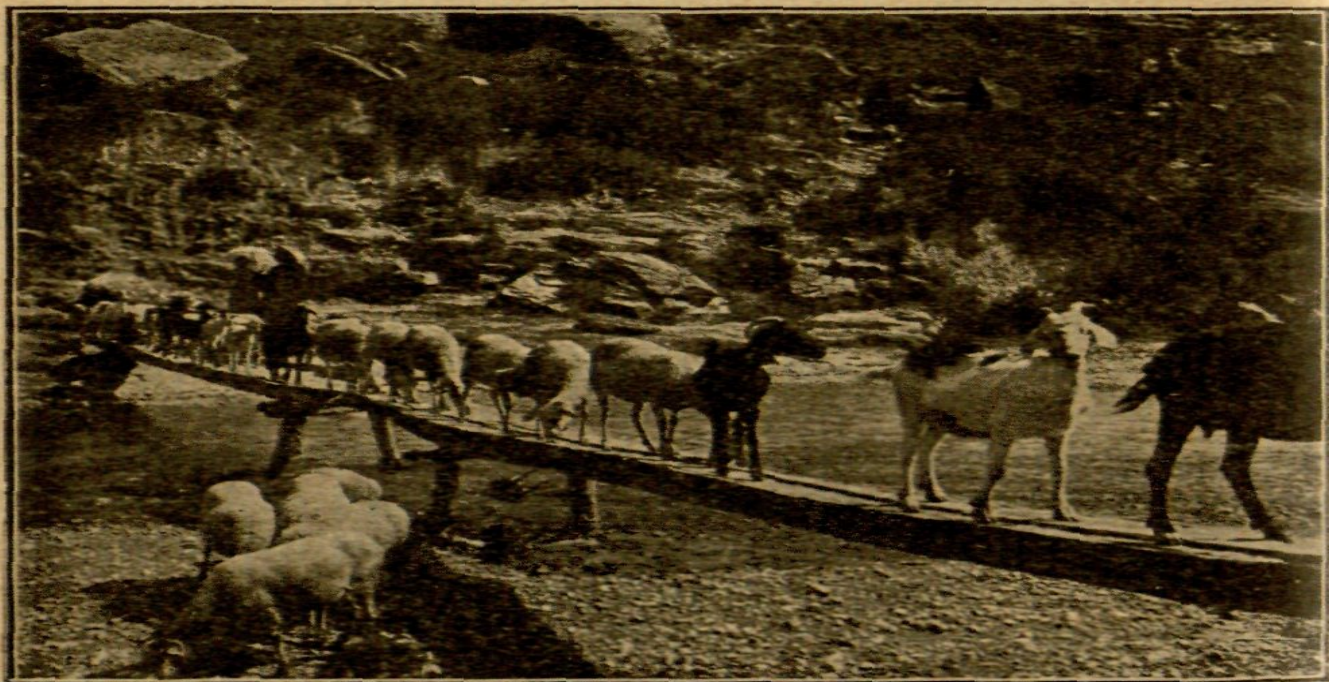
Travessem el torrent dels Plans, passant després per la cabanya i Serra dels Plans; d'ací es gaudeix de formosa vista sobre els espessos i negres boscos que cobreixen tota l'aspra vessant oposada. Entremig sobresurten unes roques de formes capricioses, uns molt esfereïdors escorrancs i cingles paorosos.

Després passem per la font de l'Home Mort, a 1.800 metres d'altitud; dita font neix entre una gran clapada de roques, en quantitat abundosa i freda. Damunt es troba la gran cova dels Penitents; té una

entrada tan petita que, per entrar-hi, hom s'ha d'ajupir, però un cop a dins s'hi cap perfectament dret, junt amb 300 caps de bestiar.

Deixem a la dreta el coll del Borrut i entrem en la comarca de Ginestar; en aquest indret el bosc ja és més clar, fins a desaparèixer, trobant-se en tots aquests indrets pasturatges deliciosos pel bestiar.

Més amunt, a 2.050 metres d'altitud, es troba un replà que forma el llit del riu; s'hi troba una bona

De les muntanyes del Pireneu baixen els ramats, per indrets pintorescos.

barraca per a aixoplugar-s'hi en cas necessari, i a l'explanada, a l'estiu, s'hi troben sempre aquells llençs tan pintorescos del nostre Pireneu, com són els abundosos ramats de bous i vaques.

En tota aquesta comarca hi han pasturatges remarcables, pel fresc herber, i amb bonics saltants d'aigua.

D'ella surten els millors caps de bestiar, que proveeixen els mercats de la nostra terra.

Continuem pujant amb suau pujada fins al Pas del Lladres, a 2.600 metres d'altitud. Aquest nom ve de la situació del lloc, car està al costat de la Serra de Gorrablanc i de la Tossa, junt a la frontera d'Espanya i França, lloc on es parteixen les aigües del Fresser i el Segre, camí molt freqüentat pels contra-

bandistes per ésser tan solitari i aspre. Aquest camí, a l'hivern, és molt temut i perillós pels torbs que s'hi congrien.

Passem per La Tossa, que forma un gran replà esferoidal en son cim. Degut a què l'Estat major francès, feia, fa temps, treballs geodèsics, va fer-hi un gran munt de pedres en son bell mig.

Després d'una forta escalada s'arriba al cim del Puigmal, a 2.909 metres d'altitud; aquest cim està format per dos tossals arrodonits, un xic espaiosos. Al turó més alt hi ha col·locat un gran piló de pedres, molt encertat, car serveix per arrecerar-s'hi del fort vent que generalment hi regna.

Forma part de la serralada divisòria d'Espanya i França; per aquest motiu la vista que s'albira des del cim, és tan extensa com magnífica. Al nord i gairebé als mateixos peus, es veu la Cerdanya, amb la seva magnífica planura de prats i poblets, mig amagats entre la vegetació. Destaca en aquest mateig indret Llívia i Puigcerdà. Més enllà es veu la pedregosa massa del Carlit, estesa com una immensa muralla; a l'extrem del Pla de la Perxa es destaquen les fortaleeses de Montlluís; sobresurten del murallam de la serra, l'aguda Pica de Carlit i el Puig Peric, formant l'estructura d'un grandíols dromedari petrificat. Més enllà s'albiren les muntanyes del Capcir i d'Andorra.

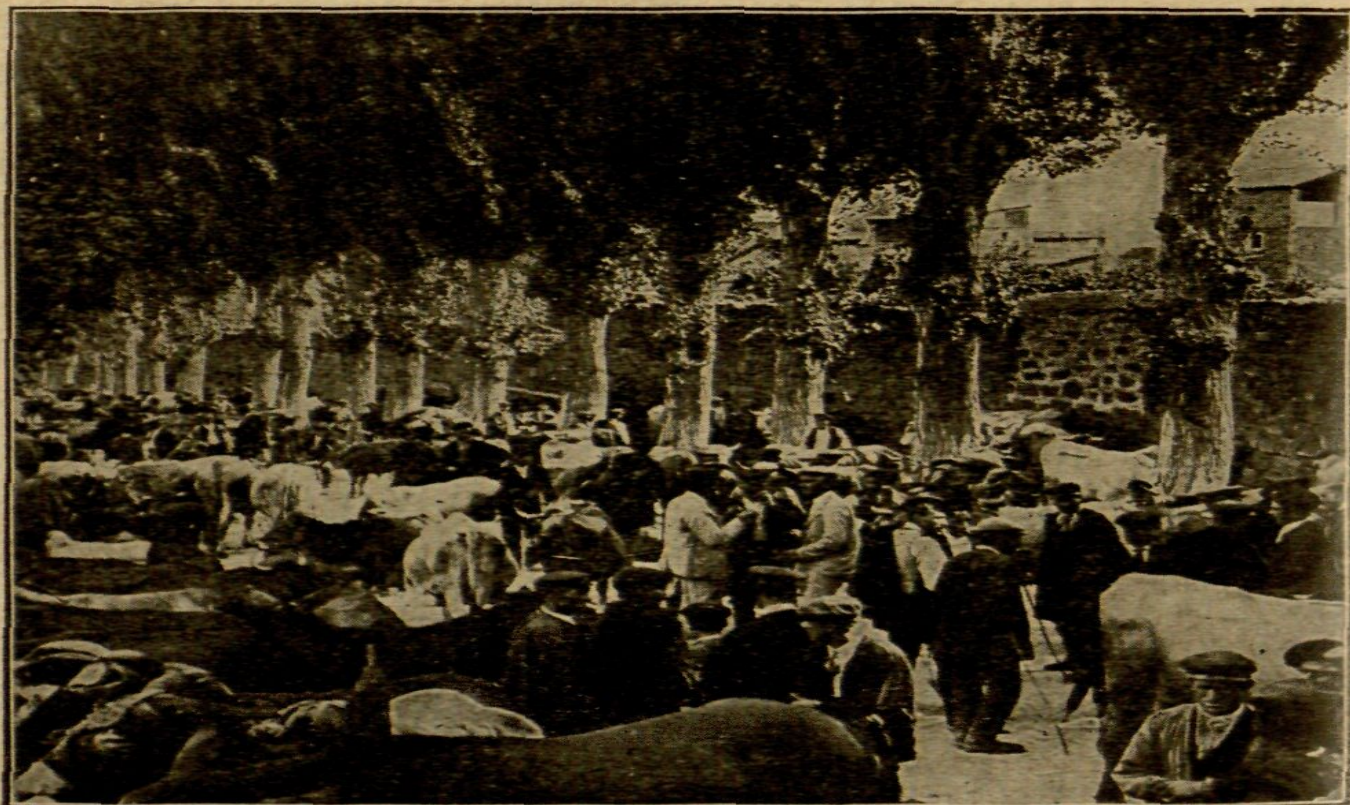
Al N.E., el Pla de la Perxa, que junta les dues grans brancades de carena pirenenca i forma el capçal de la Vall del Segre i la Cerdanya. Estenent més nostra vista, es veuen les Corberes, i les costes provençals de la Mediterrània.

Al N.O., els cims del vall de l'Arabó, que es junta amb el Segre sota Puigcerdà i les muntanyes d'Andorra i de Maranges, dominades pel Puigpedrós; seguint la vista d'aquestes serres, es destaquen les del Pallars i la Vall d'Aran, sobresortint el macís de la Maladeta.

A ponent s'estén la Serra del Cadí, que arrenca del macís del Ras d'Alp i s'estreba per aquest costat al Puigmal per la Tossa. La serra del Cadí presenta unes formes trencades i aspres, com potser no es veuen des d'enlloc més. Es distingeix també el

Santuari de Queralp sobre Berga, i més enllà, les muntanyes de Lleida i Aragó, i el Moncayo.

A llevant és tot un jeroglífic de serres trencades i muntanyes imponents que s'estenen fins al Canigó, i més enllà s'albira amb certa extensió el Rosselló, i el Puig de Bassegoda i Mare de Déu del Món; l'Em-

El bestiar que es cria al Pireneu, després nodreix els mercats.

pordà, amb les seves extenses i formoses besades a la Mar Mediterrània, destacant-se bellament el Golf de Roses i el Cap de Creus.

Al S., el cop de vista és estens i formidable vers la nostra pàtria. Catalunya se'ns mostra joiosa, davant per davant de les Valls de Ribes, amb l'alterós Taga, voltat i coronant totes les valls afluent a la de Ribes.

Més endins, tota la plana de Vic—ja esmentada en CURIOSITATS DE CATALUNYA—amb el vell Montseny, els serrals de les Guillerries; més endins es veu Collsacabra i el Puig Sacalm, amb la Plana d'Olot; també es divisa el nostre Montserrat, i amb la mateixa carena de muntanyes, Sant Llorenç del Munt.

Tot això és el que es pot albirar, naturalment, en dia clar, car del contrari, en dia núvol o amb tempesta

(cosa molt freqüent), no intentaríem ni acostar-nos al cim, perquè no hi ha aixopluc de cap mena, ni en el cim, ni en tot el macís, sense fer esment dels perills de les freqüents descàrregues elèctriques.

No obstant, si es té la sort de trobar un dia clar, l'ascensió és magnífica, si bé molt cansada i penosa, però l'alegria i la satisfacció d'ésser a dalt i contemplar ço exposat, compensa sobrerament el cansansi, i nostre esperit es mostra més satisfet encara, quan es veu formar aquelles boires que, arrossegant-se per fondals i travessant els cims, corren donant bells panorames, notant en nostre esperit les emocions més sensibles i més pures de la nostra vida, en poder contemplar, des del Puigmal, l'extens panorama, i la nostra estimada pàtria catalana anhelant de llibertat.

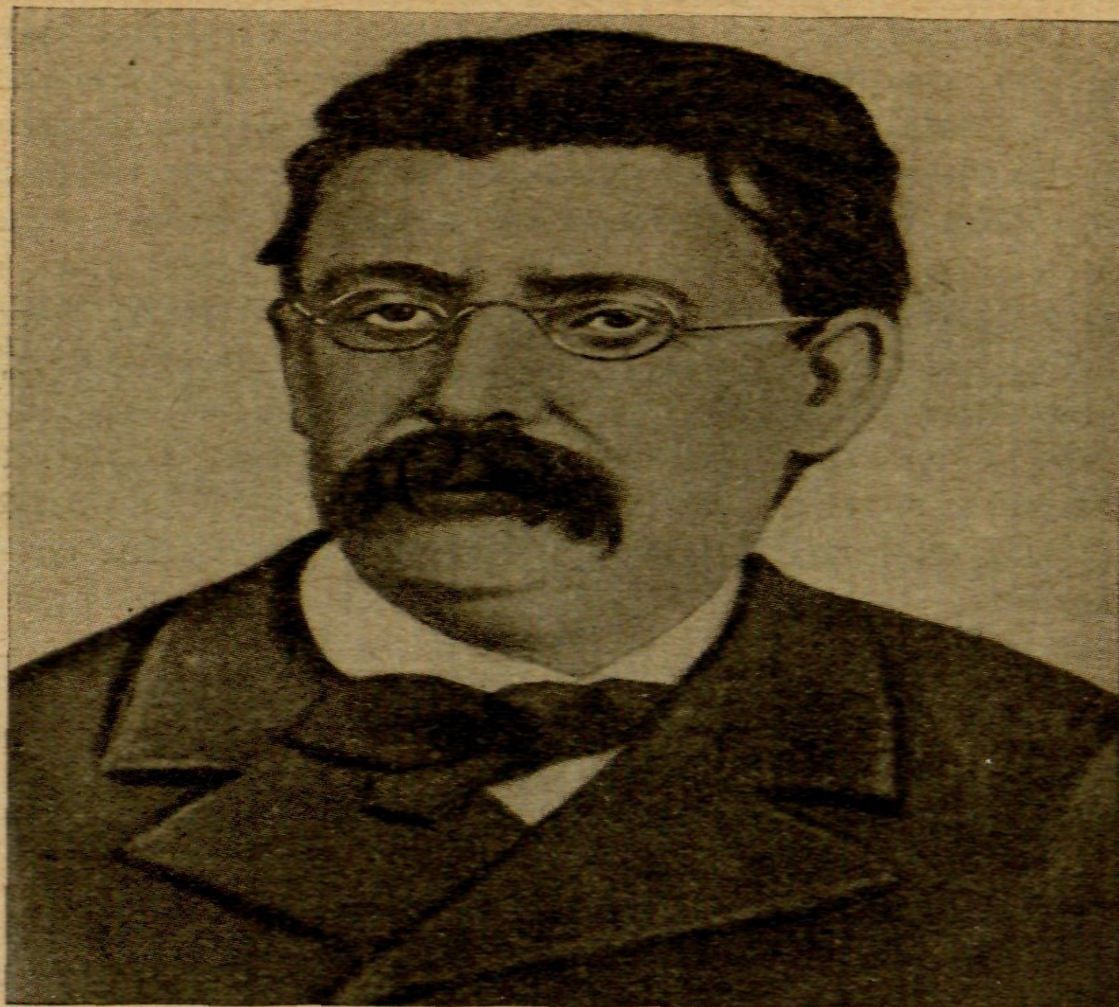
* * *

Al proper número us parlaré d'una excursió a Camprodon.

J. NADAL I RIBAS.

Oris. — Vores del Ter.

CATALANS NOTABLES

Josep Anselm Clavé i Camps

AQUEST cèlebre músic, poeta i polític, fundador de les societats corals catalanes, va néixer a Barcelona el dia 21 d'abril del 1824 i morí en la mateixa ciutat el dia 25 de febrer del 1874.

Degut a contratemps soferts pel seu pare, va deixar els estudis i es collocà d'aprenent de torner. Havent tingut la desgràcia de perdre un ull essent jovenet, no pogué treballar. Aleshores es dedicà a la música, per la qual sentia especial predilecció.

Més tard s'afilià al llavors naixent partit republicà, prenent part activa en les jornades de la *Junta Central*, l'any 1843.

Quan tenia 21 anys, una commoció política, en la

qual prengué part, el portà a la presó de la Ciutadella, i allí, passava els dies rumiant cançons i concebint la idea humanitària d'agrupar els obrers, arrencant-los d'altres centres de disbauxa, i constituir societats corals de germanor.

Al començ de l'any 1845, varis obrers amics d'ell, li concediren la direcció d'una modesta societat que havien format per a l'estudi de la música, anomenada *La Aurora*, que va servir-li de fonament per a fundar *La Fraternal*, primera societat coral de Catalunya i d'Espanya, la qual en 1850 canvià el títol pel de *Euterpe*, havent estat l'origen de les nombroses societats corals que prengueren el nom de *Societats Euterpenses*.

Els cors que dirigia Clavé cantaren per primera vegada en públic el 14 d'agost del 1850, al carrer de Sant Miquel, del barri de Barcelona, anomenat Barceloneta; els aplaudiments assolits induïren a la Societat a organitzar un ball al local *La Ninfa*.

El 5 de juliol del 1857, s'inauguraren els salons de *L'Euterpe* amb concerts que foren molt celebrats. D'aleshores daten els primers festivals que s'han organitzat a casa nostra: el primer en 1860 i el darrer en 1872, comptant ja 85 Societats en tot Catalunya.

En triomfar la Revolució de 1868, Clavé va adherir-se al nou ordre de coses com a membre del partit republicà federal, pels ideals del qual tant havia sofert.

En proclamar-se la República, en 1873, presidia la Diputació provincial de Barcelona. Ocupà durant breu temps el Govern civil de Castelló, i després d'ésser elegit diputat a les Constituents, passà a Tarragona en comissió de servei. Després de la dissolució de les Corts de Madrid pel general Pavia, en 3 de gener del 1874, retornà a Barcelona, atacat de mortal malaltia, en la qual va morir en la data esmentada.

La seva pèrdua fou sentida per tothom, amics i

adversaris, tributant homenatge a la seva honradesa i patriotisme.

En la seva joventut va escriure per al teatre, estrenant: *Paco mandaria*, *Una xambra en Alfarche*, i *Junto a una puerta*, en el desaparegut teatre Odeón, i la sarsuela bilingüe de costums catalans *L'Aplech del Remey*, en el teatre Liceu.

Com escriptor, a més de col·laborar en vàries publicacions, fundà *El Metrónomo* i *El Eco de Euterpe*.

Havia escrit 161 cançons, que encara canten actualment moltes de les societats corals de Catalunya. N'esmentarem algunes: *Les flors de maig*, *Els pescadors*, *La Maquinista*, *La Verema*, *Pel juny la falç al puny* i *Els Xiquets de Valls*.

Barcelona li té aixecat un monument a la Rambla de Catalunya, projectat per l'arquitecte Josep Vilaseca, essent l'estàtua obra de l'escultor Manuel Fuxà. Fou inaugurat el 25 de novembre del 1888.

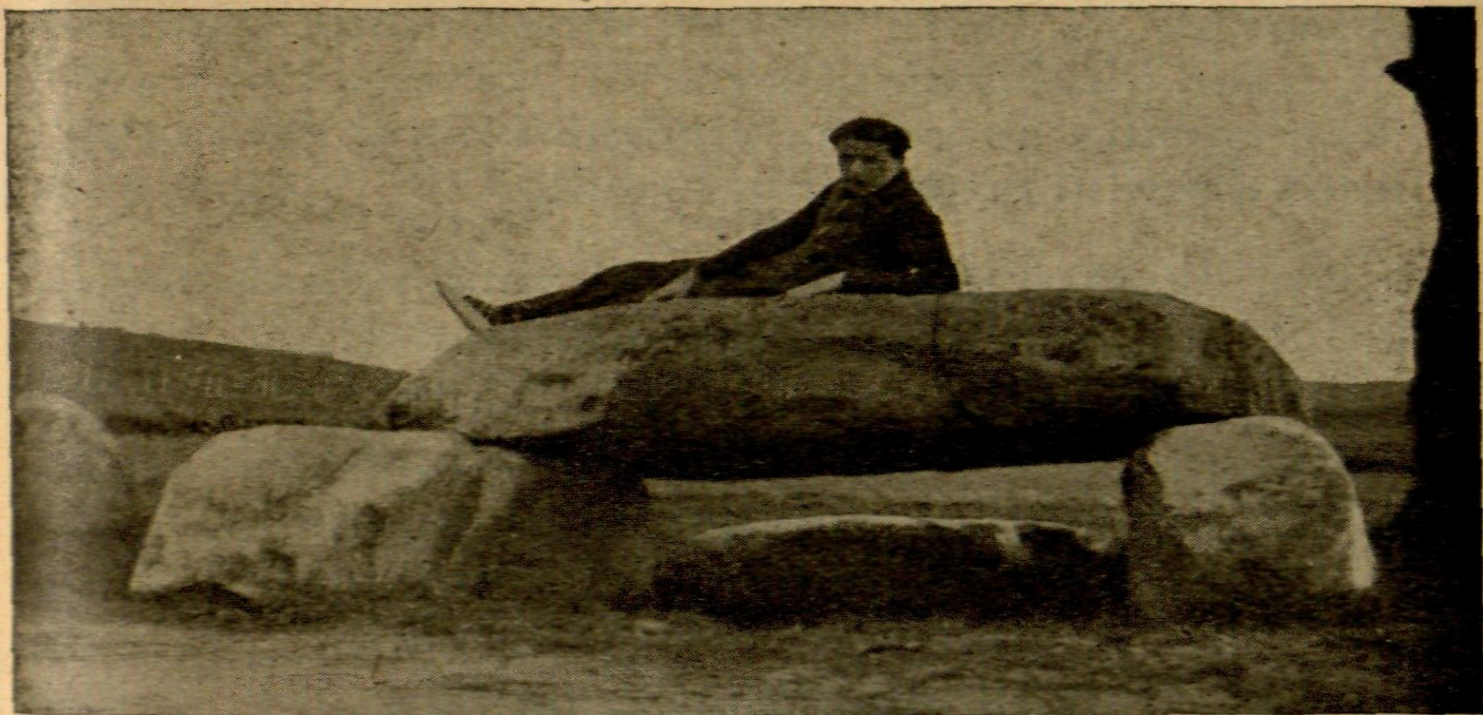
MIQUEL CODINA I FARRÉ.

Notes històriques

Any 1869, febrer, dia 11.—Prosseguint el costum d'altres localitats, en la plaça de la Creu, de la vila d'Igualada, es planta l'arbre de la llibertat, assistint-hi l'Ajuntament i corporacions, per solemnitzar l'obertura de les Corts constituents, que sancionaren les llibertats conquistades per la famosa revolució de setembre.

Any 1873, febrer, dia 22.—Les autoritats civil i militar, des del balcó de la Casa Consistorial d'Igualada, fan en tota forma la proclamació de la República, dirigint al poble i a l'exèrcit, parlaments adequats. Acte seguit s'improvisà una manifestació pública,

La Prehistòria i el Folklore, o els Monuments Megalítics del Vallès

V

Pedra Arca. - Villalba Sasserra

El dolmen de Pedra Arca, està situat en el terme de Villalba Sasserra, prop de la casa de Can Adrià; aquesta és també a poca distància de l'antiga via romana a Sant Celoni (o sia de Roma a Càdiç).

Aquest dolmen està format per quatre pedres rústegues, una de les quals està ensorrada a terra, descobrint-se una part de 1'30 metres de llargada, dels dos sustentacles; un d'ells està trencat, el qual mideix 2'30 metres de llargada, i l'altra 2 metres; la llosa o plat de sobre amida 2'20 metres de llargada per 1'35 metres d'amplada.

La llegenda que s'hi conta és la mateixa que la del menhir de Palau Solitar, si bé els dos sustentacles diuen que els diables els utilitzaven per a transportar aquella pedra que els hi mancava per acabar de construir el pont de Martorell.

FRANCESC GOSALBES I CASTAÑÉ.
(De «Amics del Folklore de Catalunya»).

UNA LOCUCIO POPULAR

«Salta, borni, que hi ha un rec»

Un ceguet que tocava el violí tenia un acompanyant molt interessat i molt poc caritatiu. Un dia, captant captant, caigué al platet de l'acompanyant una pesseta. Això féu fer una exclamació a l'interessat acompanyant, la qual no passà per alt al ceguet, i al vespre en fer els comptes exigí a l'acompanyant la pesseta que aquest li volia estafar. Disputaren i al cap i a la fi, davant les negatives de l'acompanyant, el ceguet digué que havia vist la pesseta perquè ell només era borni. No hi hagué més remei que fer els comptes nets, però l'acompanyant pensà de venjar-se i ho féu d'una manera ben cruel. Un dia, anant de camí, quan ambdós cuidaven arribar enfront d'una paret, l'acompanyant digué al ceguet, d'una revolada:

—Salta, borni, que hi ha un rec.

Ja podeu comptar com restà esgalabrat el pobre ceguet, de resultes de la topada!

JOAN AMADES.

Nit

Es nit: el cel és blau.
Dessota aquell eixam d'estrelles
la terra mig acluca les parpelles,
reposa amb dolça pau.

Es nit: el cel és blau,
i essent tan bell, m'apar que l'humiteja
una estrella que, trista, ploriqueja
amb un plorar suau.

CARLES FERRER CLAVÉ.

(Del llibre «Poesies i prosas»).

Lluita

SENYOR, Vós que sabeu el meu anhel
com aixeca columnes de puresa,
feu-me que el temple tingui prou grandesa
per contenir la vasta llum del cel.

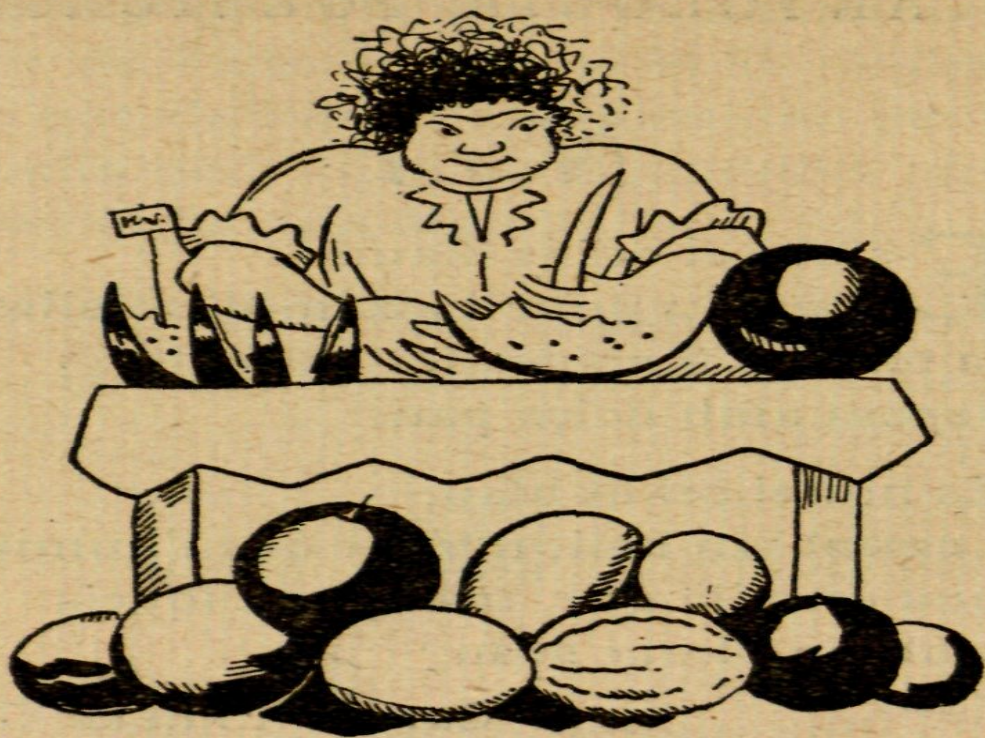
Tot sol haig de lluitâ amb el vent rebel:
L'ambició meva afronta l'escomesa.
Si l'obra tomba, és tot seguit represa,
puix el fons del meu cor us és fidel.

Heus ací el temple fet... Sa resistència
bastaria a guardar vostra Presència:
mes un neguit em sotja d'amagat...

...Però quan l'encís del món forci la porta,
jo no el rebré amb la mirada morta:
li diré adéu amb ulls de caritat.

A. CORREIG MASSÓ.

(Del llibre «Els Camins de cada hora»).

DE LES BONES MENGES I LES BONES BEVENDES

(Acabament)

MASSINI. — Les postres «Massini», especialitat de *La Lionesa*, al carrer de la Portaferrixa, són un dolç que els àngels hi canten. És creació de la casa i n'hi ha, cregueu-ho, per llepar-se'n els dits.

CIRERES. — A Sant Climent del Llobregat, se'n cullen de riquíssimes i a l'horta de Lleida hi ha les «garrafals», que han estat cantades per poetes eminents.

MADUIXES. — Santa Coloma de Gramanet n'és un niu privilegiat.

MELONS. — Ah! els melons són la capsa tancada; endevinar-los és un enigma. Els més lluits s'hi tallen. Les nostres hortes en donen; però sobretot en vénen de València, que els exporta a carretades i a barcades. Els melons, s'entén, els melons bons, tenen molts partidaris.

VI. — De renom general per son excel·lència i fortitud, tenim el vi del Priorat. Per l'abundor i riquesa de varietats i tipus, el Penedès.

AIGUARDENT.—Per aiguardent, Valls. A principis del segle XIV, a Barcelona ja tenia anomenada i se'n feia consum.

SECA DE MALLORCA.—Aiguardent eixut o sec, que no és anissat.

RATAFIA.—Bevenda molt estesa a Catalunya. Es diu que no tenia nom, i en certa ocasió uns convidats, en tastar-la van preguntar com es deia: —No

té nom— els contestaren, i llavors ells varen dir «rata fiat», això és; així queda acordat. I ja sempre més se l'ha anomenat així.

MALVASIA.—Per aquesta beguda savorosíssima de vi, Sitges ha conegut molta anomenada. La Malvasia de Sitges, és una barreja de beguda i de poema. És el poema de la vinya d'aquest indret privilegiat de Catalunya. La botella de Malvasia de Sitges no manca a cap casa de gust.

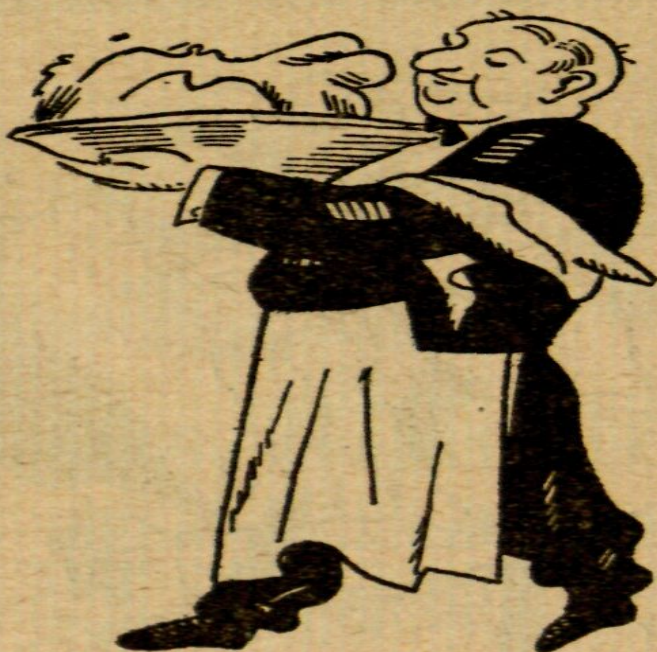
ANÍS.—Anís del «Mono», del «Taup», del «Gat»... Es veu que les bestioles no hi planyen el nom... ja que no en poden beure!

ANÍS DE TARONJA.—S'esmenta especialment el de Caldes de Montbui.

GARNATXA.—En fan a l'Empordà. Vi bullit de poca graduació.

RESOLIS.—Al Vendrell, preparat de vi usual amb herbes boscanes.

XAMPANY.—No podem pas dir que el Xampany sigui típic. Però l'esmentem perquè a casa nostra se'n fan elaboracions excel·lents.

ENDEUINALLES

N'hi fica una,
n'hi fica dues,
n'hi fica tres,
la senyoreta no diu res.
N'hi fica quatre,
n'hi fica cinc,
la senyoreta diu: —Prou n'hi tinc.

(Els guants).

Té boca, mes no enraona;
té un peu que no és de persona
i bé us deu havê agradat
que algun cop l'haveu besat.

(La copa).

Del sol és nada
i mai el sol no l'ha tocada.

(L'ombra).

AQUEST NÚMERO HA PASSAT PER LA CENSURA
